

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ЛІНГВІСТИКИ ЕМОЦІЙ

Т.А. Крисанова, канд. філол. наук (Луцьк)

У статті виділяються основні сучасні напрямки дослідження лінгвістики емоцій, проводиться аналіз наукових робіт вітчизняних та зарубіжних дослідників емоцій. Зазначається, що наукові розвідки в галузі емотіології характеризуються вивченням емоцій на рівні слова, висловлення, тексту і дискурсу. Міждисциплінарний підхід та інтеграція наук у вивченні емоційності та емотивності сприяють всебічному висвітленню особливостей репрезентації емоцій в мові.

Ключові слова: емотивність, емоція, лінгвістика емоцій, лінгвістична теорія, підхід.

Крысанова Т.А. Современное состояние развития лингвистики эмоций. В статье выделяются основные современные направления исследований лингвистики эмоций, проводится анализ научных работ отечественных и зарубежных исследователей эмоций. Отмечается, что научные поиски характеризуются изучением эмоций на уровне слова, высказывания, текста и дискурса. Междисциплинарный подход и интеграция наук в изучении эмоциональности и эмотивности способствуют всестороннему освещению особенностей репрезентации эмоций в языке.

Ключевые слова: лингвистика эмоций, лингвистическая теория, подход, эмотивность, эмоция.

Krysanova T.A. The modern state of the emotive linguistics. The article highlights the main modern research trends of emotive linguistics, the analysis of scientific works of domestic and foreign researchers of emotions is made. Modern linguistic investigations are characterized by the study of emotions at the level of words, utterances, texts and discourse. The interdisciplinary approach in the study of emotions and emotivity contributes to the comprehensive coverage of linguistic representation of emotions.

Key words: approach, emotion, emotive linguistics, emotivity, linguistic theory.

Останнім часом в сучасних лінгвістичних дослідженнях намітилась чітка тенденція до вивчення репрезентації емоцій на різних рівнях: на рівні слова, висловлення, тексту і дискурсу. Відображення емоційного світу людини мовними і мовленнєвими засобами свідчить про багатоаспектність репрезентації емоцій, адже ця сфера пронизує всі сторони нашого буття. Неоднорідність феномена емоційності зумовлює існування різноманітних підходів до його вивчення. Про надзвичайну складність зазначеного феномену свідчить той факт, що в лінгвістиці до цього часу немає цілісної лінгвістичної теорії емоцій, а існуючі теорії характеризують емоції з позиції різних галузей науки, що і обумов-

лює актуальність роботи. Метою статті є виділити і проаналізувати сучасні підходи до вивчення феномену емоційності в мові, зазначити основні тенденції розвитку лінгвістики емоцій за останні десятиріччя. Об'єктом дослідження є лінгвістична теорія емоцій, предметом виступають сучасні лінгвістичні підходи до вивчення феномену емоційності в мові. Матеріалом критичного розгляду й узагальнення слугують наукові роботи вітчизняних і зарубіжних дослідників, які пропонують теоретичні підходи до вивчення емоційності в мові.

Семантичні проблеми лінгвістики емоцій є досить актуальними в дослідженнях протягом знач-

ного періоду часу. Значна кількість наукових робіт присвячена семантичним аспектам вербалізації емоцій, що демонструє нерозривний зв'язок емоцій з мовою. В. Шаховський запропонував лінгвістичну теорію емоцій, загальна сутність якої полягає в ідеї, що емоції регулюють процес відображення світу людиною, виступаючи в ролі посередника між світом і мовою людини. Це відображення локалізується в смисловій структурі відповідних слів і кодується в слові специфічними компонентами його семантики, які формують емотивність слова [19, с. 6]. Семантизація емоцій, на думку В. Шаховського, це проблема відносин об'єкту світу і суб'єкту, де емоція є реакцією суб'єкту на стимул, який змушує людину по-іншому сприймати об'єкти світу і їх властивості. Запропонована ним лексико-семантична категоризація емоцій дозволяє охопити семантичні типи лексичних одиниць, які передають емоцію і описати семантичні особливості реалізації будь-якої емоції. Лексика, яка передає емоції представлена трьома групами: лексика, яка називає емоції; лексика, яка описує емоції; лексика, яка виражає емоції. Автор обґрунтовує три семантичних статуси емотивності: 1) статус об'єктов'язкової (денотативної) емотивності, що складає власне емотивне значення слова; 2) статус факультативної по відношенню до логіко-предметного компоненту значення слова емотивності, що складає конотацію слова; 3) статус потенційної емотивності, що складає емотивний потенціал слова [19, с. 74].

О. Мягкова заявляє про наявність емоційно-чуттєвого компоненту в семантичній структурі всіх слів мови. Він являє собою складне комплексне утворення, в якому задіяні процеси різних рівнів складності і усвідомлення, включає як соціально опосередковані, так і специфічні особистісні переживання індивіда [12, с. 5–7]. Однак лінгвістичний опис емотивної лексики охоплює лише один з аспектів взаємодії мови і емоційної сфери людини, тому що на рівні лінгвістичного опису мови фіксуються лише сталі нормативні емоції. Тому, на думку О. Мягкової, саме в межах психолінгвістичного підходу є можливість виділити емоційний компонент в семантичній структурі слова, функціонування яко-

го є сукупністю процесів, які відображають об'єктні і суб'єктні відносини і тісно пов'язані з потребами, цінностями і оцінками. До основних характеристик емоцій вона відносить: 1) емоції є «станом тіла» або «станом душі»; 2) основою емоцій є потреби, мотиви, пізнавальні процеси; 3) емоції пов'язані з переробкою інформації; 4) емоційні процеси можуть відбуватись на свідомому і несвідомому рівнях; 5) емоції неоднакові; 6) якісний і кількісний склад емоцій викликає суперечності [12, с. 10].

Розглядаючи розкриття мовних механізмів створення емотивності фразеологічних одиниць німецької мови шляхом їх синхронічного та діахронічного аналізу, М. Гамзюк зазначає, що емотивність, яка являє собою мовне відображення емоцій, властива всім рівням мови і має дискретний характер. Її складниками є емотивний тон, емотивна оцінність, інтенсивність та тривалість. Мовою відображаються як кількісні, так і якісні компоненти емоцій. Емотивність може самостійно створювати значення мовних одиниць, виділяючи внаслідок логічних операцій аналізу, синтезу, абстрагування, індукції, дедукції, узагальнення з-поміж ознак об'єкта емотивне ставлення до нього [3, с. 29–30].

Когнітивна функція емоцій виділяється багатьма психологами і лінгвістами, що спрямовує сучасні лінгвістичні дослідження на вивчення концептуальної структури емоцій. Емоційні відчуття пов'язані з ментальними процесами і залежать від того, як людина сприймає і інтерпретує події. У полі зору лінгвістів знаходяться питання концептів емоцій, зв'язку семантики емотивів з когнітивними процесами, лінгвокультурні аспекти концептуалізації емоцій, а також можливість побудови прототипічних когнітивних сценаріїв емоцій. Мова емоцій розуміється як інтегративний формат репрезентації знань. Репрезентація знань і досвіду переживання емоцій людиною в мові емоцій є результатом двох головних когнітивних процесів, які здійснюються за допомогою мови – концептуалізації і категоризації [18, с. 27].

Текстолінгвістика емоцій, яка виникла для пошуку відповідей на запитання чи існує емотивний текст, яка структура емотивного тексту, яким чи-

ном реалізується емотивний план тексту, як співвідноситься емотивність тексту з категорією адресата тощо, останнім часом набуває нових обрисів, пов'язаних саме з когнітивно-дискурсивним напрямком досліджень. Одним з напрямків є емоціологія тексту, базовою категорією якої вважається емотивність, яка розглядається як полістатусна когнітивна категорія і відображає емоційний стан людини та представлена на різних рівнях системи мови і мовлення [15, с. 61]. О. Філімонова пропонує досліджувати когнітивну структуру категорії емотивності в текстах різних жанрів за допомогою семи етапів методу проникаючого вивчення категорії емотивності, які включають: 1) сканування тексту, тобто виявлення потенційно емоційно заряджених одиниць тексту; 2) тестування – реконструювання емотивної ситуації тексту; 3) специфікація – виявлення домінантної і супутньої емотивних тем; 4) стратифікація – виявлення емотивних одиниць різних типів; 5) дескрипція – лексико-граматичний опис емотивних одиниць, пов'язаних з виявленням прагматичних установок суб'єктів емоційного стану; 6) анімація – стилістична інтерпретація функціонування емотивних одиниць; 7) інтеграція – оцінка ролі емотивних одиниць в загальній структурі тексту [15, с. 83–85]. Зазначена теорія дозволяє поєднати семантичні, прагматичні, стилістичні аспекти категорії емотивності з когнітивним моделюванням, що сприяє виділенню когнітивно-дискурсивних моделей репрезентації категоріальної емоційної ситуації.

Саме в межах лінгвокогнітивної парадигми, точніше когнітивної поетики, з погляду представлених у тексті знань стає можливим поглиблене вивчення всіх категорій художнього тексту, і зокрема його емотивності. У цьому розумінні специфіка даної категорії полягає в тому, що вона пов'язує знання, опредметнені в тексті, та емоції, що викликаються або можуть викликатися в результаті обробки цих знань при сприйнятті та інтерпретації тексту. Однією з особливостей категорії емотивності в тексті, на думку О. Воробійової, є її орієнтованість на емотивний ракурс вписаної в художній текст програми його інтерпретації. Реконструкція адресатом даної

програми в її емотивному ракурсі стає можливою завдяки ідентифікації, осмисленню й інтерпретації читачем емотивно навантажених текстових компонентів, що виступають показниками емотивності [2]. Погоджуючись з цим, С. Гладько вважає, що емотивність актуалізується в художньому тексті за допомогою сукупності текстових компонентів – показників емотивності, тобто вплетених у текстову тканину емотивно навантажених слів, фраз, речень тощо, які прямо або опосередковано вказують на характер авторських емоційних інтенцій, експліцитно виражених або імпліцитно окреслених у тексті, які моделюють імовірне емоційне реагування читача на текстову дійсність та/або опредметнюють фрагменти знань про світ, що є чи стають емоціогенними. Під емотивністю в проведеному дослідженні розуміється одна з базових властивостей художнього тексту, яка співвідноситься з опредметненими в ньому емоціогенними знаннями та актуалізується через емотивно навантажені текстові компоненти, що втілюють авторські емоційні інтенції й моделюють імовірні емоції адресата, пов'язані зі сприйняттям та інтерпретацією текстової дійсності [4].

Когнітологи все частіше звертаються до вивчення способів репрезентації емоцій у поетичних текстах, адже «поетична мова не просто репрезентує емоції і відчуття, а пробуджує їх» [21, с. 93]. Розуміння того, як це відбувається допомагає розкрити когнітивні аспекти роботи мислення, і – ширше – психіки. М. Фрімен пропонує теоретичну модель, котра пояснює, як взаємодія концептуальних й емоційних структур у поезії одночасно й мотивує, і передає почуття, викликані сенсорними відчуттями й емоціями [21, с. 92–106].

Лінгвокультурологічний напрямок дозволяє продемонструвати емотивну національну специфічність кожної мови і виділити емоційні складові як універсальних, так і етнічних концептів. Розглядаючи емоційний концепт як трикомпонентну структуру, яка складається з поняття, образу і культурної цінності, М. Красавський трактує емоційний концепт як складне структурно-смісловне утворення багатовимірних вербалізованих мислен-

невих конструктів людської свідомості на матеріалі російської і німецької лінгвокультур [8, с. 14]. Є. Стефанський пропонує модель міфологічних ментальних структур, які існують в свідомості представників російської, польської і німецької культур у вигляді «соціальної матриці» і актуалізуються в певні моменти історичного розвитку [14, с. 9]. З. Фоміна виділяє універсальні і культурно-специфічні ознаки категоризації емоційних концептів літературної мови, які дозволяють робити висновки про специфіку когнітивних механізмів експлікації емоційних конструктів в російській, німецькій, австрійській і швейцарській концептуальній картині світу, їх когнітивних структурах, особливостях метафоризації і пріоритетності їх класификаторів в художніх просторах різних культур [16, с. 398]. Б. Крик-Кастовські виділяє шкалу іконічності – конвенційності, за допомогою якої вона досліджує засоби концептуалізації емоції подиву в англійській, польській і німецькій мовах з урахуванням прагматичних чинників передачі подиву в зазначених мовах [23, с. 155]. Цікавим є запропонований І. Чесноковим підхід до розгляду емоційного поведінкового концепту, під яким він розуміє ментальне утворення, яке складається з емоційного фону і скриптів, які активізуються на цьому фоні. Науковець відмічає біологічну детермінованість, соціальну спрямованість і лінгвістичну оформленість зазначеного концепту. Мовна семантика розглядається як арена діалектичної взаємодії безсвідомого і ціннісно-нормативних установок культури [17, с. 6].

Питання концептуалізації емоцій включає вивчення ролі концептуальної метафори у передачі емоції, адже метафора є когнітивний процес, який виражає і формує нові поняття і без якого неможливо отримати нові знання [9]. Тому метафора може трактуватись як один з основних способів сприйняття емоцій. Аналогії, побудовані на когнітивній метафорі, дають нам можливість по-іншому побачити предмет або ідею, що дозволяє використати знання і досвід, набуті в одній галузі, для вирішення проблеми в іншій галузі [11].

Зазначаючи нерозривний зв'язок метафори і емоцій, Дж. Лакофф і М. Джонсон вважають,

що використовувати слова метафорично означає використовувати їх не у власному значенні, а стимувувати уяву і, відповідно, емоції [10, с. 214]. Вони відзначають, що мовні засоби передачі емоцій у більшості випадків метафоричні. Однак концепти емоцій не визначені безпосереднім досвідом прямої взаємодії з об'єктами, а тому повинні розумітися непрямо, через метафору. Дж. Лакофф і М. Джонсон називають їх метафорично структурованими концептами [10, с. 119].

З. Кевечеш спробував поєднати метафоричний і прототипічний підходи до розуміння емоційних концептів. Базовий сценарій на його думку містить дві фази: причина змушує людину продукувати емоцію і емоція змушує людину до певної відповіді. Відповідно до цього прототипічний сценарій реалізації емоції можна представити у вигляді: стан емоційного спокою – причина виникнення емоції – дія емоції – спроба контролю над емоцією – втрата контролю – реакція – стан емоційного спокою. Всі сценарії містять онтологічний, причинний і експресивний аспекти. Онтологічна частина дає нам уяву про онтологічний статус і природу емоції та включає певні фізіологічні процеси, пов'язані з типом емоції. Причинний аспект презентує емоцію і її складові, викликані певною ситуацією. Експресивний аспект демонструє спосіб, яким емоція реалізується в різних культурах. Він містить елемент контролю і виявляється в двох окремих етапах моделі: спробі контролювати вираження емоції і втратою контролю над вираженням емоції. Роль метафори у реалізації такого сценарію полягає у її здатності до мапування, що забезпечує когерентну структуру концепту емоцій [22]. З. Кевечеш підкреслює необхідність концептуальної метафори у побудові прототипічних культурних моделей, де саме метафора слугує виразником культурологічних особливостей передачі емоцій. Використання концептуальної метафори при вивченні концептів емоцій дає можливість не тільки описати образний компонент концепту, але й пояснити складні абстрактні моделі, якими є емоції і тому виступає як засіб пізнання, а не номінації.

Важливість врахування культурних, соціальних етнопсихологічних аспектів у дослідженні емоцій

зазначає А. Вежбицька, яка обґрунтовує необхідність опису емоційних концептів через виділення універсальних концептуальних примітивів. Вона пропонує пояснювати емоційні концепти за допомогою слів – «емоційних універсаліїв», які не є іменами емоцій, але зрозумілі представникам всіх культур, що дасть можливість створити універсальну мову емоцій. Існування «емоційних універсаліїв», підтверджується такими фактами: 1) всі мови мають слово FEEL; 2) у всіх мовах почуття можуть бути описані як «хороші» або «погані»; 3) всі мови мають «емотивні» вигукі; 4) всі мови мають «терміни емоцій»; 5) всі мови мають слова, які частково збігаються в значенні з англійськими словами *angry, ashamed, afraid*; 6) всі мови мають слова, значення яких подібні до англійських слів *cry, smile*; 7) у всіх мовах люди можуть описати почуття через тілесні симптоми; 8) у всіх мовах люди можуть описати почуття через тілесні образи; 9) у всіх мовах є граматичні конструкції для опису почуттів [25]. Саме конструювання певних прототипічних сценаріїв допомагає інтерпретувати почуття і емоції мовця і є важливим для розуміння людської культури і свідомості.

У результаті проведеного дослідження особливостей взаємодії фонетичних засобів актуалізації смислу англійського емоційного висловлювання, А. Калита запропонувала принцип збереження емоційно-прагматичного потенціалу висловлення. У відповідності з цим принципом емоційно-прагматичний потенціал будь-якого висловлення залишається незмінним і характеризується стохастичним перерозподілом його енергії між засобами різних рівнів мови та іншими екстралінгвістичними засобами, які беруть участь в реалізації цього висловлення. Накопичення, зміна і перерозподіл емоційно-прагматичного потенціалу являє собою специфічну форму функціонування психофізіологічної енергії в сфері духовного буття індивіду, приroda якого відображає складну взаємодію когнітивних процесів, які відбуваються в його психіці. Синтез ідей про емоційно-прагматичний потенціал висловлювання і багаторівневу структуру людської психіки дозволяє інтерпретувати енергетич-

ну картину процесів мовленнєвого мислення і дій за допомогою багаторівневої моделі функціонування психофізіологічної енергії в сфері духовного буття комуніканта [6].

Останнім часом увага науковців спрямована на вивчення репрезентацій емоцій в дискурсі. Я. Гнездлова виділяє емоційний та емотивний типи дискурсу і розмежовує їх за лексичними, стилістичними, структурними і прагматичними ознаками. Вона зазначає, що емоційний дискурс формується шляхом асоціативного нанизування окремих висловлень в одне ціле, що зумовлює розмитість і фрагментарність подачі інформації з нечітко вираженою когезією, в той час як емотивний дискурс є ретельно спланованим монологічним мовленням, у якому думка розвивається послідовно-ступенево. Його зв'язність забезпечується за допомогою набору метакомунікативних одиниць, завдяки яким мовець говорить про сам акт мовлення як предмет обговорення, передає послідовність думок/подій [5]. Т. Биценко розглядає дискурс негативної емоційності як вид мовленнєвої діяльності в емоційно-генних ситуаціях, спрямований на передачу емоційного стану як способу психологічної реалізації негативних емоцій адресанта й виклику відповідного емоційного переживання адресата. Вербалізуючи негативні емоції, дискурс негативної емоційності має властивості системи, найважливіші з яких – наявність системотворчого протиріччя, доцільності, системотворчих відносин між підсистемами у складі системи, зв'язком з іншими діяльними системами. Такий підхід дозволяє визначити систему дискурсу негативної емоційності як компонент макросистеми емоційного дискурсу, що поєднує усю систему емоцій і є складовим елементом мегасистеми мовленнєвої діяльності [1]. Досліджуючи емпатійні висловлення, Л. Козяревич стверджує, що їх використання у процесі комунікативної взаємодії реалізує дискурсивну стратегію гармонізації міжособистісних стосунків мовців [7]. М. Дрешер вивчає роль вигуків в емоційному дискурсі на матеріалі французької мови, вживання яких спрямоване на досягнення успішності і гармонійності процесу комунікації [20]. С. Німейєр розгля-

дає особливості вживання невербальних засобів для передачі емоцій в діловому дискурсі [24].

Розвиток антропоцентричного підходу до розуміння мовних явищ дозволив розширити межі лінгвістичних досліджень і побачити взаємозв'язок мови з усіма аспектами людського буття. Це сприяло появі напрямку емотивної лінгвоєкології, яка поєднала лінгвістику, екологію та валеологію в науку, що займається вивченням впливу вербалізованих емоцій на самопочуття людини, його позитивне світобачення. Емоції, як позитивні так і негативні, керують відбором стилістичних засобів в різних комунікативних ситуаціях і створюють певну тональність або екологію спілкування і тому безпосередньо впливають на якість мови / мовлення і на якість життя людини. Залежність екології мови / мовлення від емоцій яскраво демонструють засоби масової інформації, де надмірне використання негативно забарвлених лексичних одиниць порушує мас-медійну екологію [13, с. 61–64].

Таким чином сучасна лінгвістика емоцій характеризується різними напрямками теоретичних підходів, що свідчить про актуальність і своєчасність досліджень. Не дивлячись на те, що наукою накопичено значний масив знань про природу емоційних явищ і засоби їх вербальної репрезентації на усіх рівнях мови, вони набувають пересмислення у світлі останніх теоретичних підходів. Ключовими векторами лінгвістичного аналізу емоцій стають опис емоційної картини світу представників різних культур, визначення сутності емоційних концептів і побудова когнітивного сценарію емоцій, вивчення концептосфери емоцій, виділення ролі концептуальної метафори у мовній об'єктивності емоційного концепту, вивчення особливостей репрезентації емоцій в дискурсі. Однак об'єктивна картина можлива лише при залученні наукових підходів різних наук до вивчення категорії емотивності, що дозволить створити повне уявлення про досліджуване явище. Когнітивно-дискурсивний підхід передбачає інтеграцію різних галузей знань – когнітології, психології, культурології, дискурсології, соціолінгвістики для вивчення емоційного явища, що дає можливість виявити весь комплекс

особливостей його побудови і інтерпретації на поверхневому і глибинному рівнях з урахуванням етнокультурної специфіки. Унікальність емоцій зумовлена не тільки різноманіттям мовних засобів, залучених для їх реалізації, але й їх соціальною, культурною і етнічною детермінованістю. Перспективним є подальші наукові пошуки антропоцентрично-орієнтованого теоретичного підходу, який би уможлилював поєднання різних напрямків у вивченні емоцій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Биценко Т. Дискурс негативної емоційності в англійській мові XVI–XX ст. / Т. Биценко, І. Шевченко // *Іноземна філологія*. – 2012. – Вип. 124. – С. 82–89.
2. Воробьева О.П. Эмотивность художественного текста / О.П. Воробьева // *Язык и эмоции*. – Волгоград : Перемена, 1995. – С. 240–246.
3. Гамзюк М.В. Эмотивність фразеологічної системи німецької мови (досвід дослідження в синхронії та діахронії) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / М.В. Гамзюк. – Київ, 2001. – 38 с.
4. Гладь С.В. Эмотивність художнього тексту : семантико-когнітивний аспект: (на матеріалі сучасної англійської прози) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / С.В. Гладь. – Київ, 2000. – 26 с.
5. Гнезділова Я.В. Эмоційність та емотивність сучасного англійського дискурсу: структурний, семантичний і прагматичний аспекти : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Я.В. Гнезділова. – К. : КНЛУ, 2007. – 269 с.
6. Калинта А.А. Энергетическая теория речи: ее сущность, современное состояние и перспективы исследования / А.А. Калинта // *Когниция, коммуникация, дискурс : международный электронный сборник научных статей*. – 2013. – № 7. – С. 33–53.
7. Козяревич Л.В. Вербальні й невербальні засоби емпатизації діалогічного дискурсу (на матеріалі англійської прози XX століття) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / Л.В. Козяревич. – К., 2006. – 19 с.
8. Красавский Н.А. Эмоциональные концепты в немецкой и русской лингвокультурах / Н.А. Красавский. – Волгоград : Перемена, 2001. – 495 с.
9. Кубрякова Е.С. Краткий словарь когнитивных терминов / [Е.С. Кубрякова, В.З. Демьянков, Ю.Г. Панкрац, Л.Г. Лузина]. – М. : Изд-во МГУ, 1996. – 248 с.
10. Лакофф Дж. Метафоры, которыми мы живем / Дж. Лакофф,

- М. Джонсон. – М. : УРСС Эдиториал, 2004. – 256 с.
11. Минский М. Остроумие и логика когнитивного и бессознательного / М. Минский // Новое в зарубежной лингвистике. – Вып. XXIII – С. 291–292.
12. Мягкова О.Ю. Эмоционально-чувственный компонент значения слова : автореф. дис. на соискание учен. степ. доктора филол. наук : спец. 10.02.19 «Теория языка» / Е.Ю. Мягкова. – М., 2000. – 43 с.
13. Россия лингвистическая : научные направления и школы Волгограда: [кол. монография]. – Волгоград : Волгоград. науч. изд-во, 2012. – 389 с.
14. Стефанский Е.Е. Концептуализация негативных эмоций в мифологическом и современном языковом сознании (на материале русского, польского и чешского языков) : автореф. дис. на соискание учен. степени доктора филол. наук : спец. 10.02.19 «Теория языка» / Е.Е. Стефанский. – Волгоград, 2009. – 44 с.
15. Филимонова О.Е. Эмоциология текста. Анализ репрезентации эмоций в английском тексте: [учеб. пособие] / О.Е. Филимонова. – СПб. : ООО «Книжный Дом», 2007. – 448 с.
16. Фомина З.Е. Эмоциональные концепты в русской, немецкой, австрийской и швейцарской художественных картинах мира / [А.Э. Левицкий, С.И. Потапенко, О.П. Воробьева и др.] // Лингвоконцептология: перспективные направления / З.Е. Фомина. – Луганск : Изд-во ГУ «ЛНУ имени Тараса Шевченко», 2013. – С. 363–401.
17. Чесноков И.И. Месть как эмоциональный поведенческий концепт (опыт когнитивно-коммуникативного описания в контексте русской лингвокультуры) : автореф. дис. на соискание учен. степени доктора филол. наук : спец. 10.02.19 «Теория языка» / И.И. Чесноков. – Волгоград, 2009. – 44 с.
18. Шамаева Ю.Ю. Язык эмоций как интегративный формат репрезентации знаний // Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. Серія «Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов». – Вип. 78, № 1103. – Харків, 2014. – С. 25–30.
19. Шаховский В.И. Лингвистическая теория эмоций / В.И. Шаховский. – М. : Гнозис, 2008. – 416 с.
20. Dresher M. French interjections and their use in discourse / M. Dresher // The Language of Emotions. – Amsterdam/Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 1997. – P. 233–246.
21. Freeman M.H. The influence of anxiety / Freeman M.H. // Когниция, коммуникация, дискурс : Международный электронный сборник научных статей. – 2013. – № 6. – С. 92–106.
22. Kovecses Z. Metaphor and Emotion / Z. Kovecses. – New York, Cambridge : Cambridge University Press, 2000. – 45 p.
23. Kryk-Kastovsky B. Surprise, surprise: The iconicity-conventionality scale of emotions / B. Kryk-Kastovsky // The Language of Emotions. – Amsterdam/Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 1997. – P. 155–172.
24. Niemeier S. Nonverbal expressions of emotions in a business negotiation / S. Niemeier // The Language of Emotions. – Amsterdam/Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 1997. – P. 277–306.
25. Wierzbicka A. Emotional Universals / A. Wierzbicka // Language Design. – № 2. – 1999. – P. 23–69.